

Modellstudier i Emåns avrinningsområde

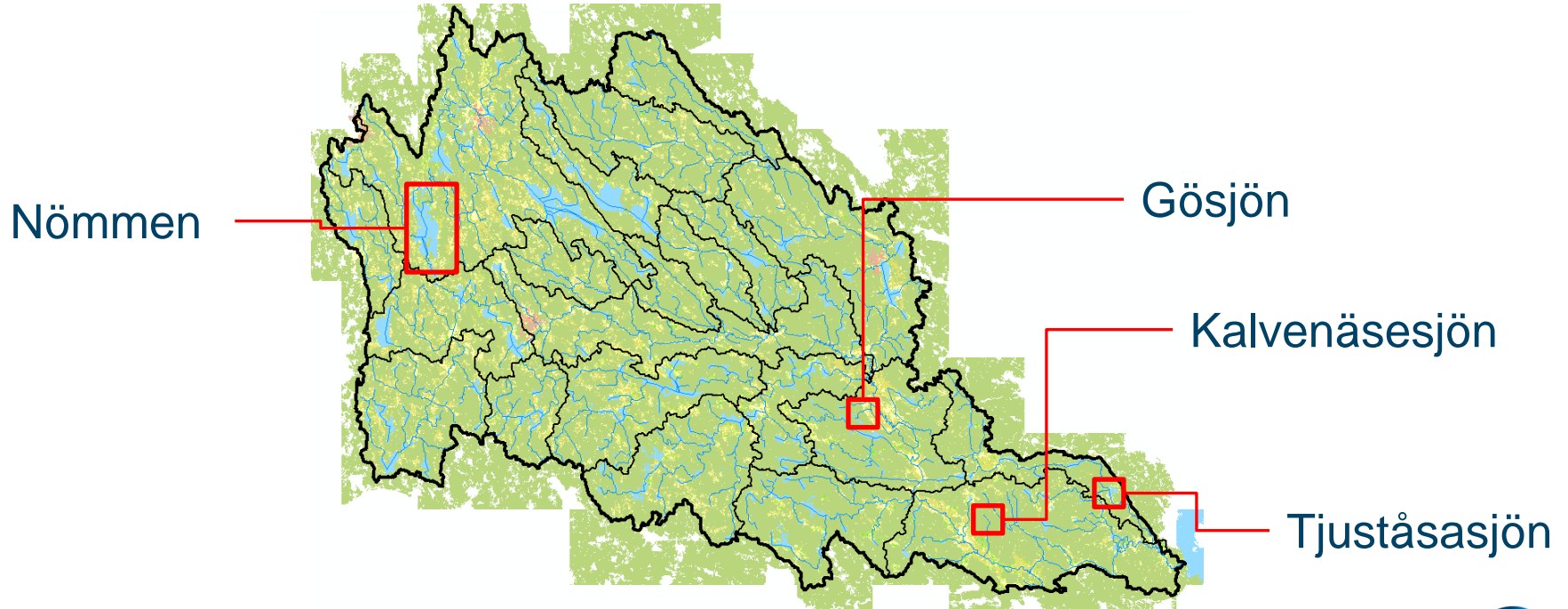
Emådagen 2023-11-21

Ola Nordblom, DHI

Modellstudier i Emån

- Vattendragsmodell för Emån (2015/16, Lsty Kalmar och EF)
- Fördjupade analyser med Emåns vattendragsmodell (2018, Lsty Kalmar och EF)
  - Flödesdämpning vid höga flöden i Brusaån
  - Flödesutjämning genom återskapade våtmarker
- Vattenfördröjande åtgärder i sjöar och våtmarker (2021/22, EF)
  - Kalvenäsasjön, Tjuståsasjön, Gösjön
- Fördröjning av utflödet från sjön Nömmen (pågående, EF)

Modellstudier av flödesutjämning i Emåns avrinningsområde

Flödesutjämning genom återskapade våtmarker i Emåns avrinningsområde (2018, Lsty Kalmar och EF)

Frågor

- Hur påverkas flödena i Emån om man återställer våtmarker i stor skala?
- Hur stora våtmarksytor och volymer krävs för att se tydliga effekter på låg- och högflöden?

Delavrinningsområde i modellen	Avrinningsområdesarea (km ²)	Våtmarks förlust (km ²)	Våtmarks förlust (%)
Brusa/Silverån ovan Mariannelund	240	15	6
Silverån övre delen (biflöde från norr till Brusa/Silverån)	122	3	3
Brusa/Silverån nedan Mariannelund	339	10	3
Emån ovan Prinsasjön	103	6	6
Emån från Prinsasjön till Stensåkra	203	10	5
Linneån ovan utlopp i Emån	241	15	6
Hjärtån	110	8	7
Solgenån ovan utlopp Solgen	619	49	8
Solgenån nedan utlopp Solgen	98	6	6
Pauliströmsån ovan utlopp St Bellen	131	6	5
Pauliströmsån nedan utlopp St Bellen	89	3	3
Gnyttån	74	3	5
Sällevadsån	102	5	4
Gårdvedaån ovan utlopp Hjortesjön	257	10	4
Skärveteån	263	14	5
Gårdvedaån nedan utlopp Hjortesjön exkl Skärveteån	134	5	4
Emån från Stensåkra till inlopp Gårdvedaån	332	13	4
Emån från inlopp Gårdvedaån till Blankaström	251	8	3
Nötån	228	14	6
Lillån	140	7	5
Emån från Blankaström till mynningen i Östersjön	392	18	4
Totalt	4467	228	5

Förlorad våtmark = sankmark i generalstabskartan från 1880, som inte finns med, eller har minskat, i dagens fastighetskarta

Scenarier för återställning av förlorad våtmarksyta och volym

- **Scenario A**

- 50 % av förlorad våtmarksarean återställs i varje delområde. Varje magasin delas upp i ett undre och ett övre magasin, vardera med vattendjupet 0.3 m

- **Scenario B**

- 25 % av förlorad våtmarksarean återställs i varje delområde. Varje magasin delas upp i ett undre och ett övre magasin, vardera med vattendjupet 0.15 m

Illustration undre/övre magasin

Optimalt nyttjande av
magasinen förutsätts i studien

Teoretiska kapaciteter för fördröjning och dämpning

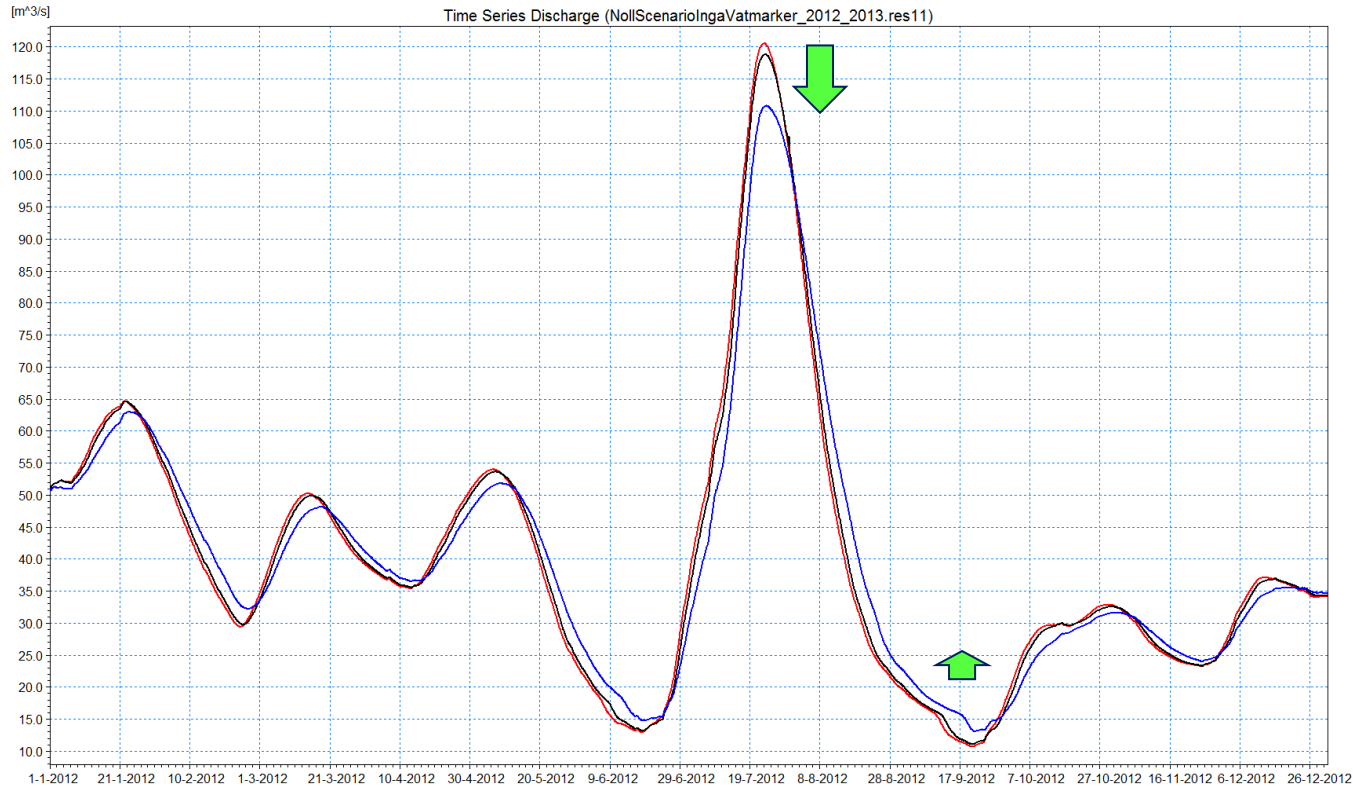
- **Scenario A**

- Undre magasin: kapacitet att fördröja en volym motsvarande $3 \text{ m}^3/\text{s}$ under 4 månader
- Övre magasin: kapacitet att dämpa en volym motsvarande $20 \text{ m}^3/\text{s}$ under 20 dygn.

- **Scenario B**

- Undre magasin: kapacitet att fördröja en volym motsvarande $3 \text{ m}^3/\text{s}$ under 1 månad
- Övre magasin: kapacitet att dämpa en volym motsvarande $20 \text{ m}^3/\text{s}$ under 5 dygn

Flöde vid Emsfors 2012 (högflöde i juli)

Discharge
- EMAN 201148
- EMAN 201148
- EMAN 201148

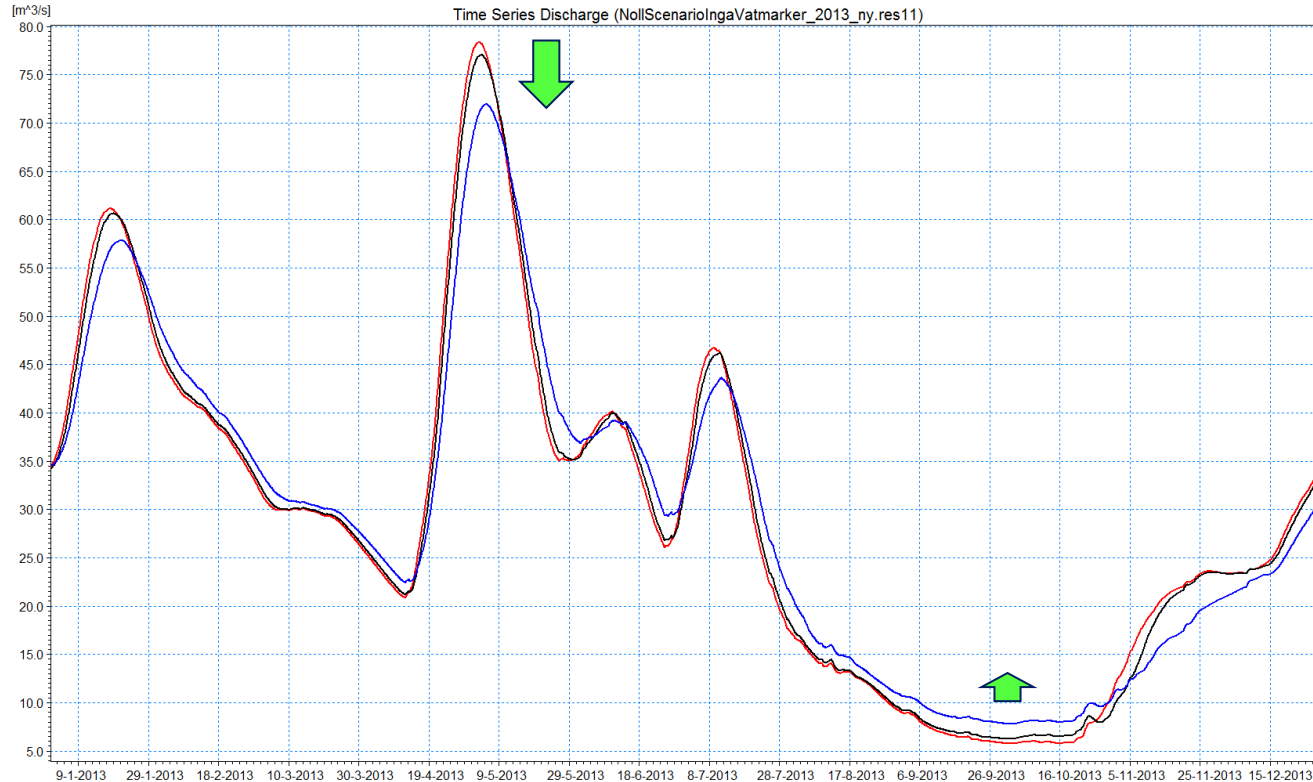
Röd – Nuläge

Svart – Scenario 25%

Blå – Scenario 50%

Flöde vid Emsfors 2013 (längre torrperiod)

Discharge
- EMAN 201148
- EMAN 201148
- EMAN 201148

Röd – Nuläge
Svart – Scenario 25%
Blå – Scenario 50%

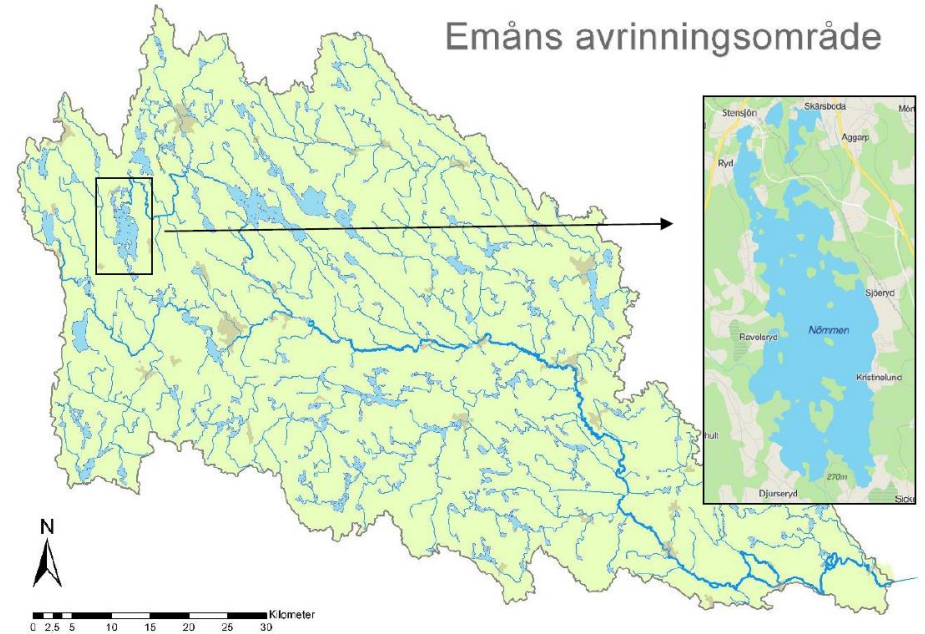
Flödeutjämning på olika platser längs Emån

Plats	Före åtgärder (absolutvärde)		Scenario A (förändring)		Scenario B (förändring)	
	Q _{min}	Q _{max}	ΔQ _{min}	ΔQ _{max}	ΔQ _{min}	ΔQ _{max}
Emån ovan Stensåkra (Vetlanda)	0.3	17	+0.7	-1.5	+0.2	0
Emån vid Aby Bro	5.0	106	+1.5	-12.0	+0.3	-4
Emån vid Emsfors	6.0	123	+2.0	-10.0	+0.5	-6
Brusaån vid Mariannelund	0.3	19	+0.2	-0.5	+0.1	-0.2
Silverån vid mynningen i Emån	0.8	22	+0.1	-0.2	0	0
Gårdvedaån mynningen Emån	1.0	19	+0.2	-1.0	+0.1	0

Fördröjning av utflödet från sjön Nömmen (pågående, EF)

Exempel – Nömmen

- Nömmen: 15,4 km²
- Utlopp till Fuseån som rinner vidare mot Solgen
- Nömmen är sänkt på 1850-talet med ca 1,5 m
- Tillrinningsområdet till Nömmen är kraftigt påverkat av markavvattning

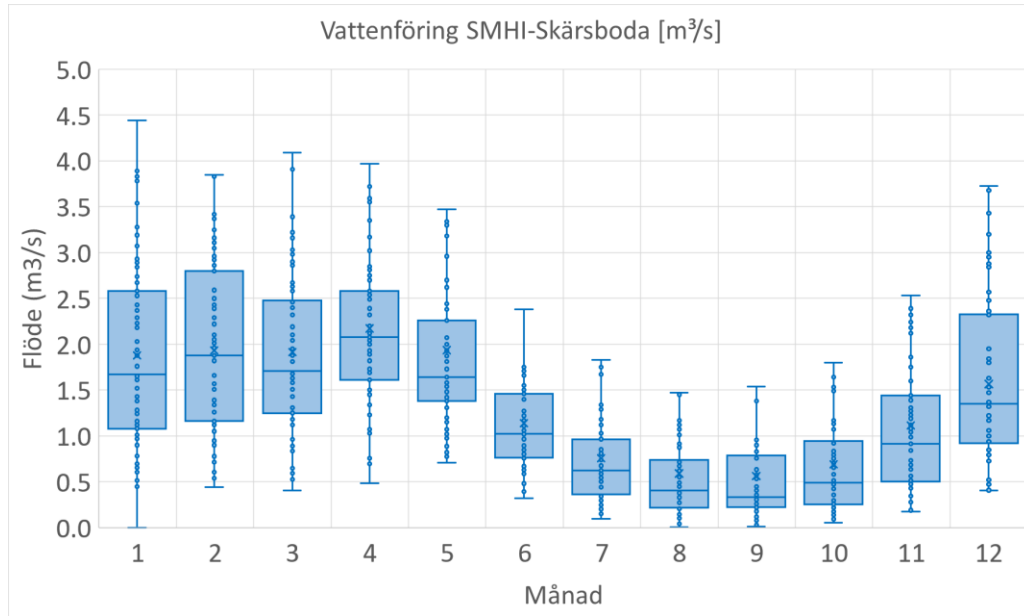

MLQ = 0.3 m³/s

MQ = 1.4 m³/s

MHQ = 3.5 m³/s

Flödesvariation i Fuseån nedströms Nömmen (Skärsboda)

Flödet sjunker snabbt i maj/juni

Går det att nyttja magasinet bättre och öka lågflödena i Fuseån, utan att påverka de högsta nivåerna i sjön?

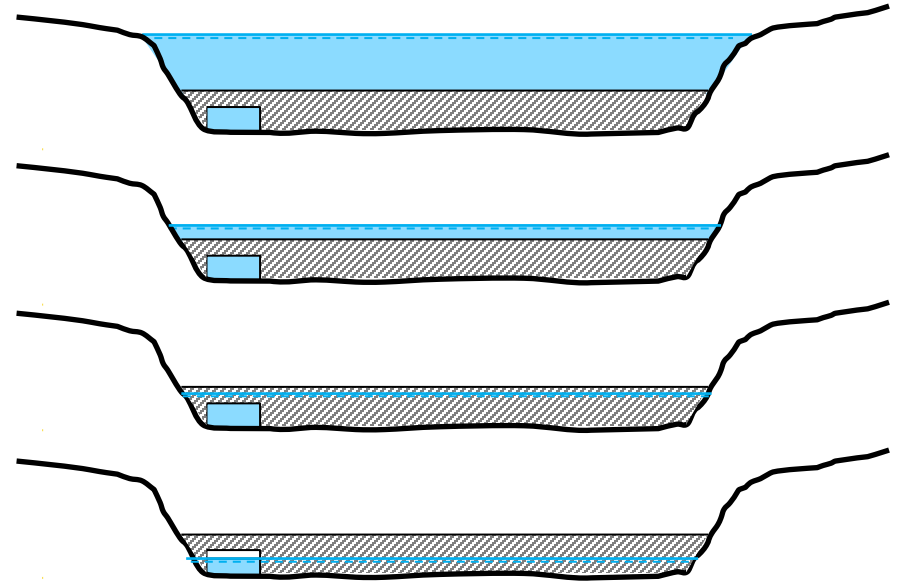
(0.1 m i Nömmen motsvarar 200 l/s under 3 månader)

Åtgärdsförslag: Flödesutjämnande utskov

Idé och illustration: Emåförbundet

- Lågt skibord + bottenutskov
- Fast struktur (passiv reglering)
- Får ej utgöra vandringshinder
- Ska kräva ett minimum av underhåll

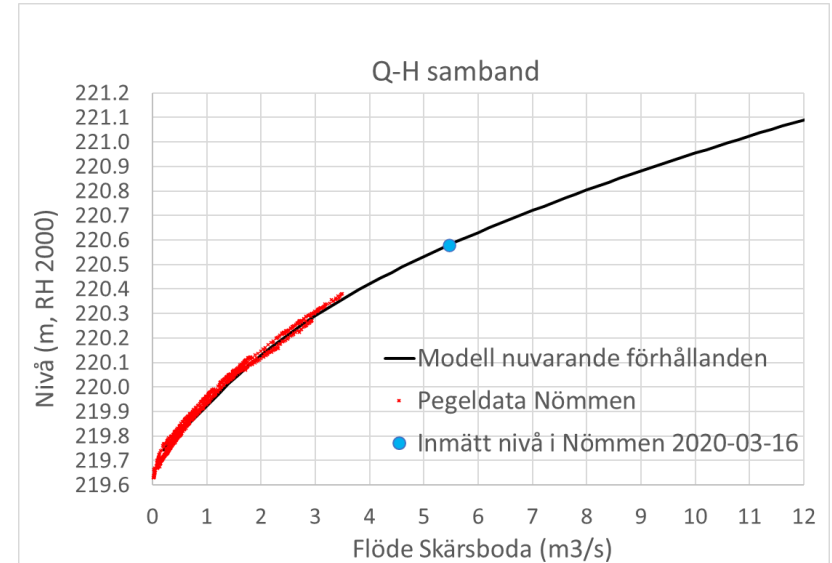
I detta exempel används utskovet enbart för höjning av lågflöden, inte dämpning av högflöden

Analys av åtgärdseffekter

1. Uppbyggnad av hydraulisk modell av magasin och del av Fuseån

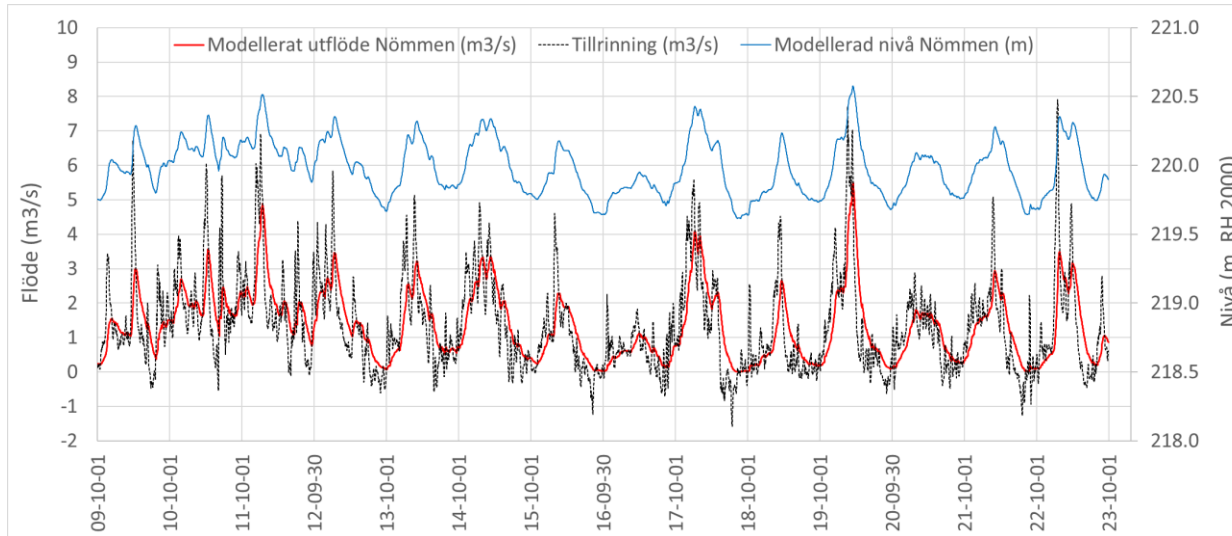

Beräknat och observerat samband mellan nivån i Nömmen och utflödet (Q-H samband)

Analys av åtgärdseffekter

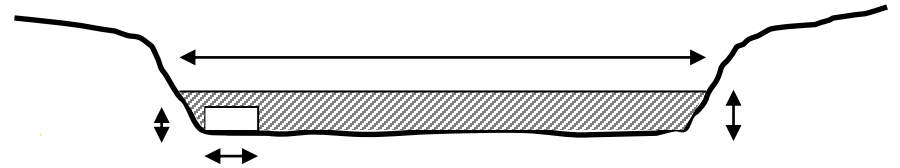
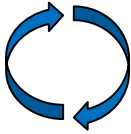
1. Uppbyggnad av hydraulisk modell av magasin och utlopp
2. Beräkning av tillrinningen till magasinet

Analys av åtgärdseffekter

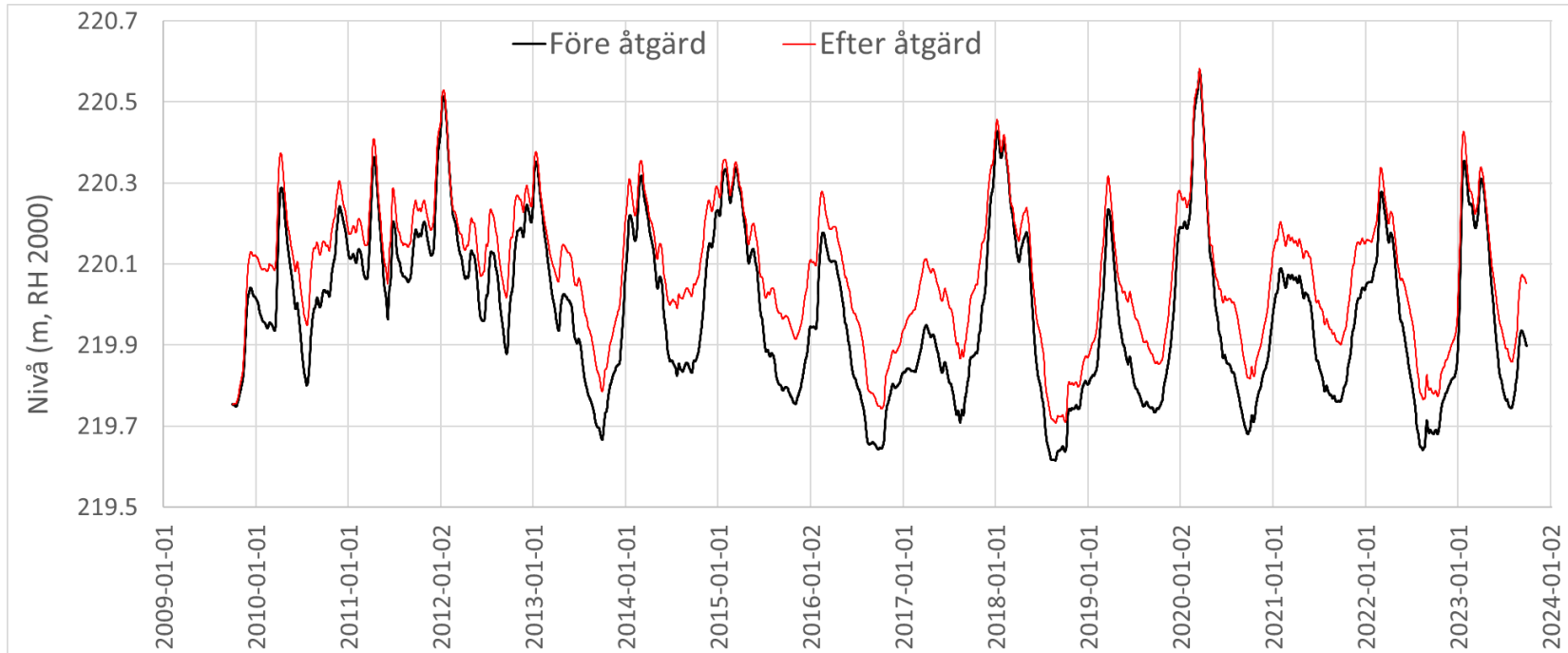
1. Uppbyggnad av hydraulisk modell av magasin och utlopp
2. Beräkning av tillrinningen till magasinet
3. Beskrivning av åtgärd i modellen
4. Simulering av flöden och nivåer efter åtgärd

Testa fram lämpliga dimensioner i modellen:

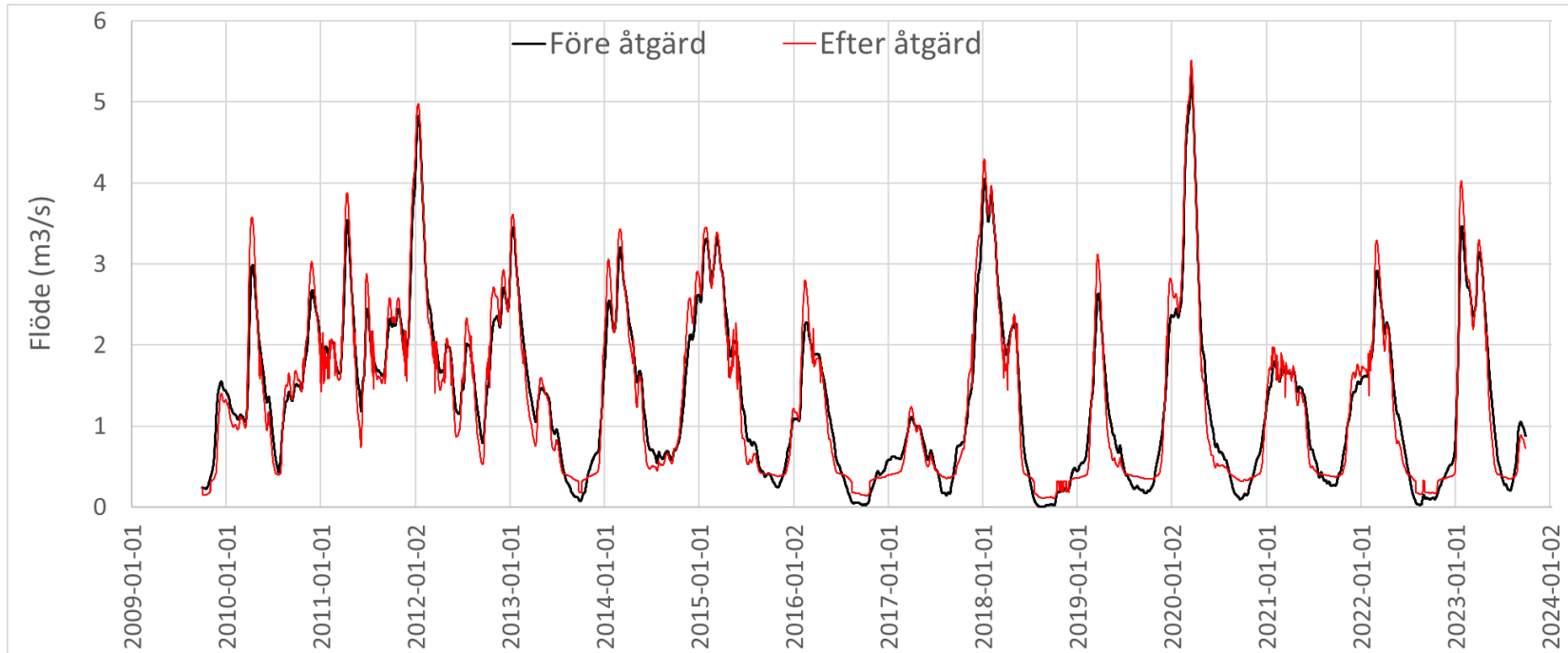
- Tröskelnivå och bredd på skibord
- Höjd och bredd på bottenutskov

Modellerade nivåer i Nömmen före och efter åtgärd (preliminära resultat)

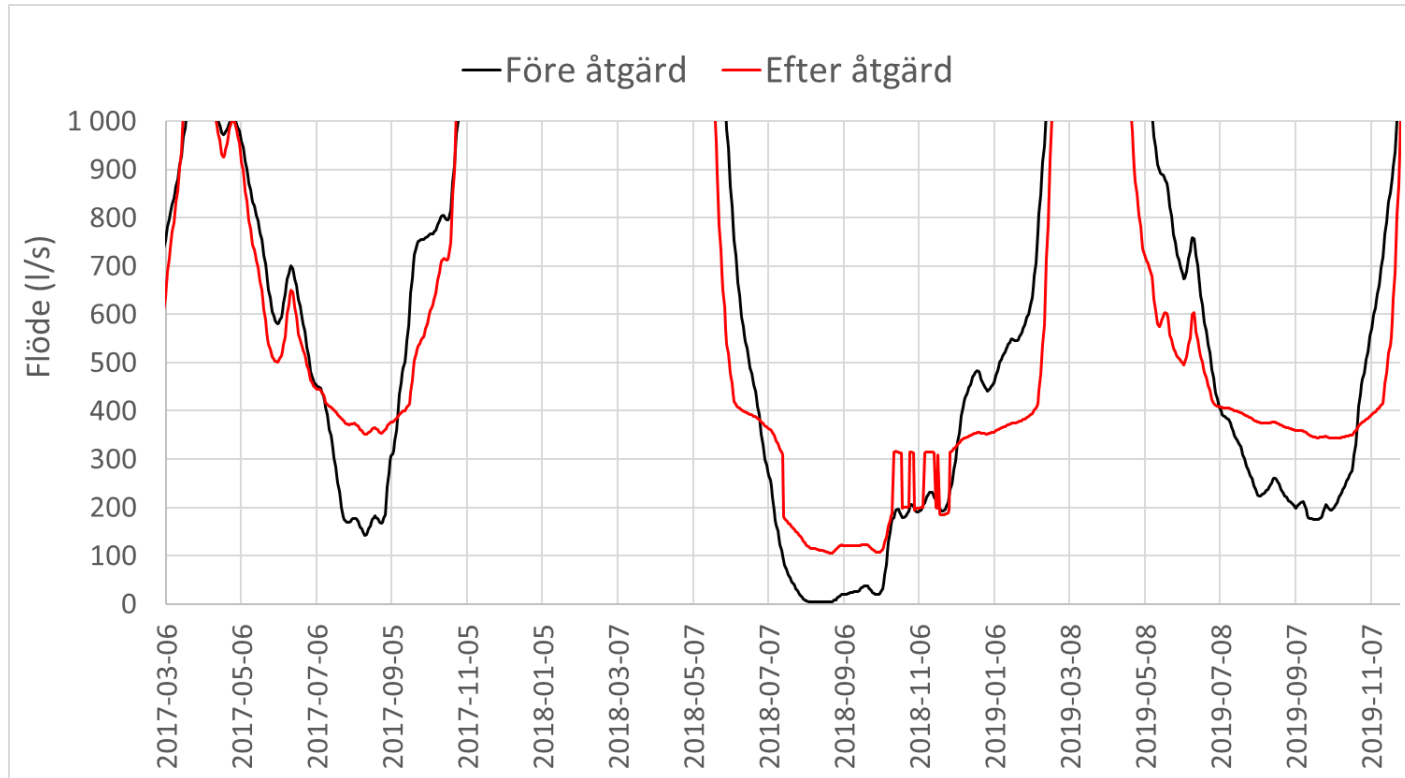
Nivåhöjning efter åtgärd = 0.1 m i genomsnitt för perioden 2009-2023

Modellerade utflöden från Nömmen före och efter åtgärd (preliminära resultat)

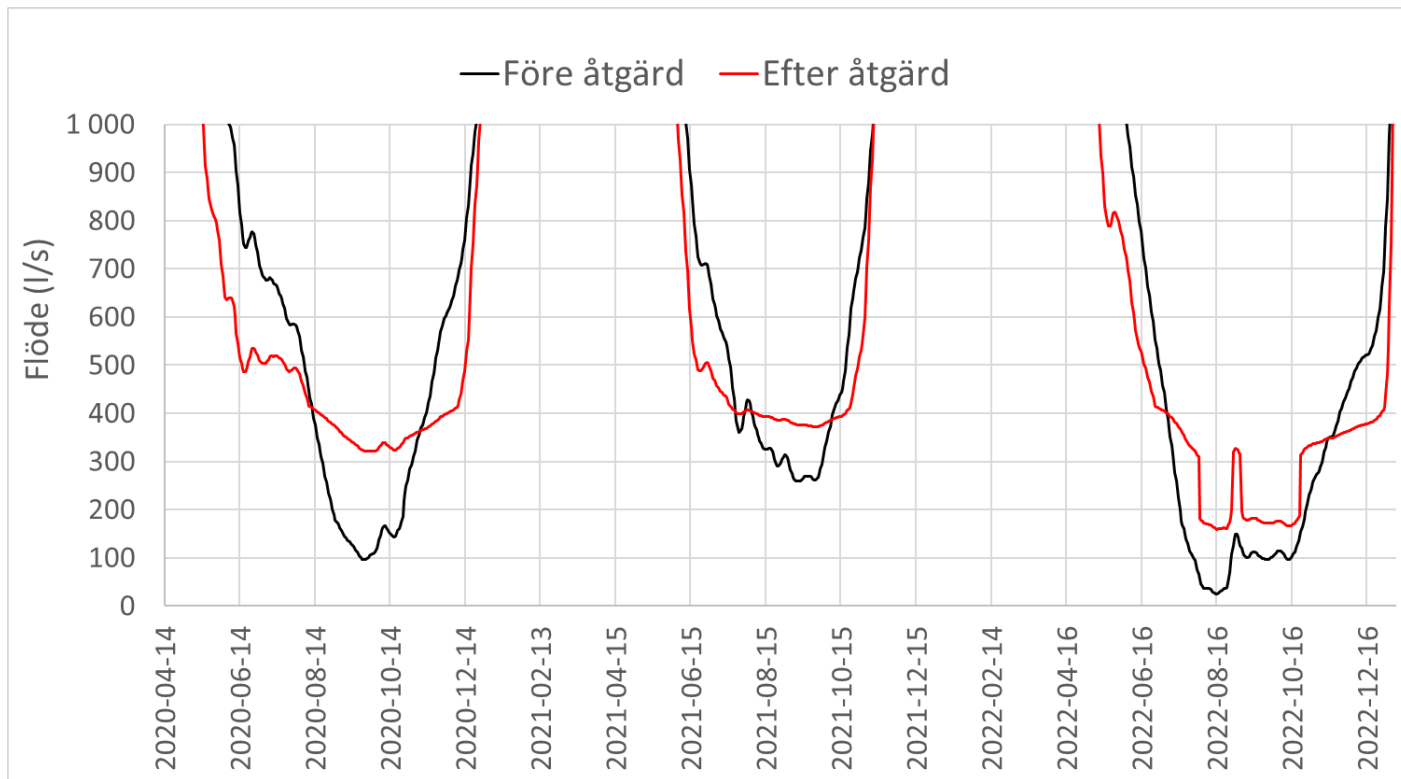

Åtgärden har effekt på de lägsta flödena

Modellerade utflöden från Nömmen före och efter åtgärd (preliminära resultat)

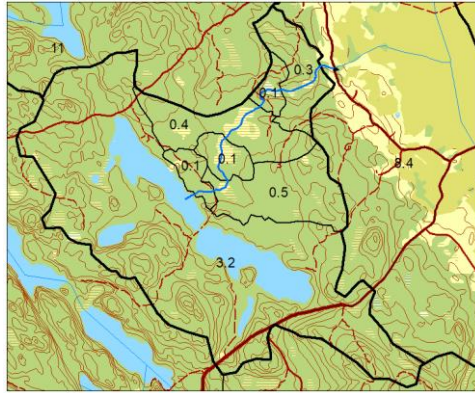
Modellerade utflöden från Nömmen före och efter åtgärd (preliminära resultat)

Fler exempel på flödesutjämning (2021/22, EF)

Exempel – Gösjön med närliggande våtmarker

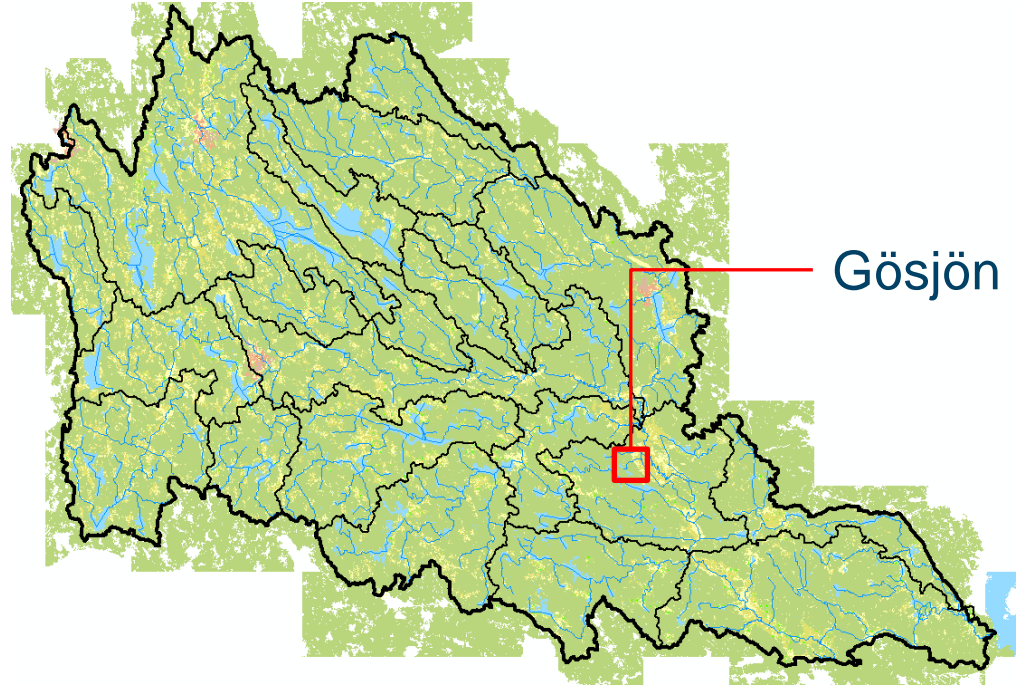

$A = 0.42 \text{ km}^2$

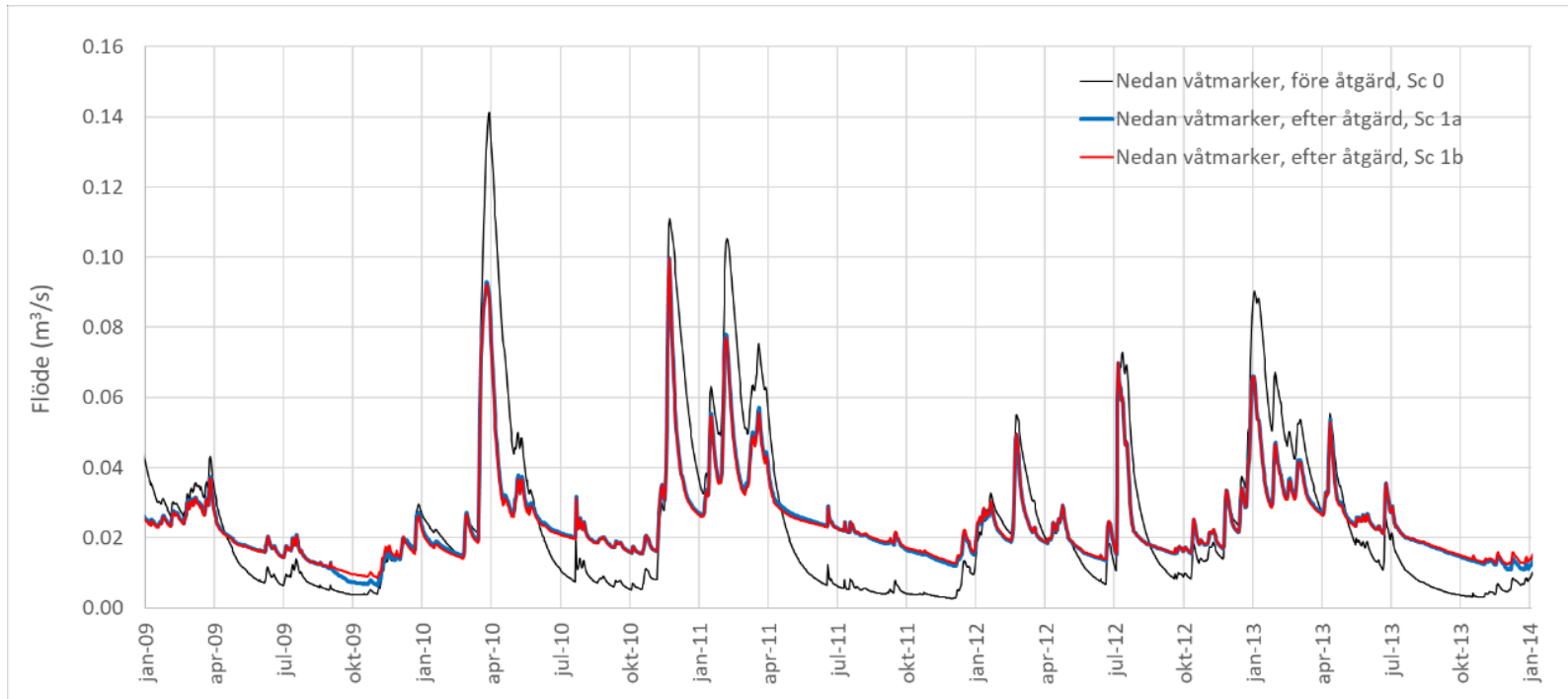

$A = 0.44 \text{ km}^2$
 $\Delta V = 0.21 \text{ Mm}^3$

Motsvarar MQ i ~4 månader,
MHQ i 17 dygn

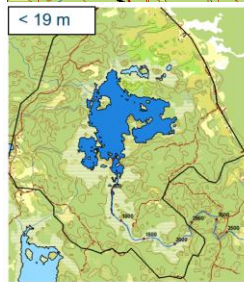

Exempel på modellerade flöden före/efter åtgärd

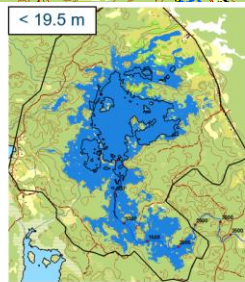

Exempel – Tjuståsasjön med närliggande våtmarker

A = 0.90 km²

© Nuvarande normalvattenyta

A = 2.9 km²
 $\Delta V = 1.5 \text{ Mm}^3$

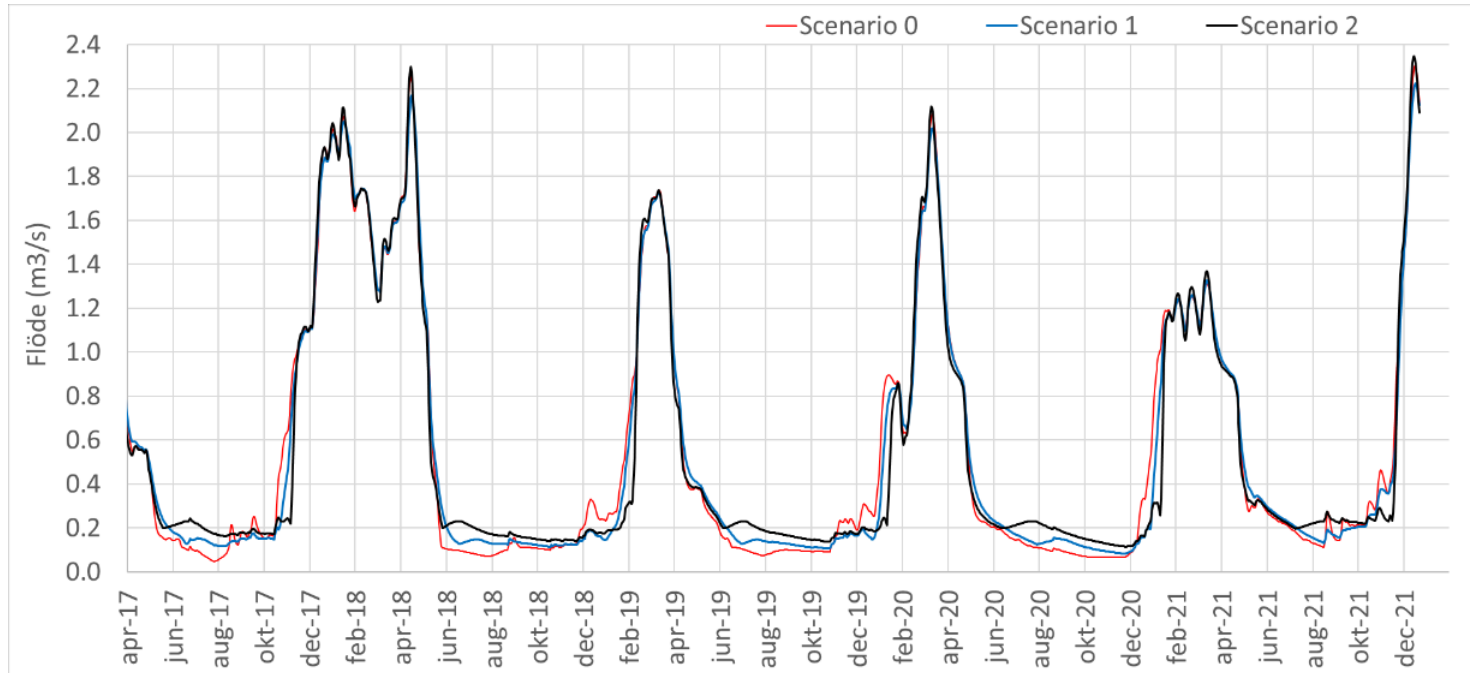
Motsvarar MQ under ~1 månad

Tjuståsasjön

Exempel på modellerade flöden före/efter åtgärd

Resultaten visar att man i Scenario 2 kan uppnå nästan en fördubbling av lågflödena under 2 månader på sommaren jämfört med Scenario 0 (nuläge).

Slutsatser

- Med ett rätt dimensionerat utskov är det möjligt att delvis återställa den flödesutjämnande förmågan i sjöar/våtmarker
- Utskovet kan ges en funktion antingen primärt för höjning av lågflöden (som i exemplen Nömmen och Tjuståsasjön) eller en kombination av höjning av lågflöden och dämpning av högflöden (som i exemplet Gösjön)
- Analys av åtgärdens effekter på flöden och nivåer upp- och nedströms rekommenderas
- Viktigt med kontroll och utvärdering av funktionen

Tack för uppmärksamheten!

